

**
سید مهدی جهرمی

مرکز تحقیقات تاریخ، هنر، و فرهنگ اسلامی (ایرسیکا)*

ایرسیکا (IRCICA) که نام اختصاری مرکز تحقیقات تاریخ، هنر و فرهنگ اسلامی است، از موسسات فرهنگی وابسته به سازمان کنفرانس اسلامی (OIC)^۱ می‌باشد. ایرسیکا در سال ۱۹۸۰ به عنوان اولین موسسه فرهنگی تابعه سازمان کنفرانس اسلامی بنیاد نهاده شد.

ایرسیکا فعالیت‌هایی در حوزه‌های تحقیقات، انتشارات، مستند سازی و اطلاع‌رسانی در موضوعات مرتبط با فرهنگ و تمدن اسلامی شامل: تاریخ ملت‌های مسلمان، فرهنگ، تاریخ هنر و تاریخ علم در اسلام، میراث فرهنگی و توسعه فرهنگی را در دستور کار خود دارد. حوزه جغرافیایی این فعالیتها از آسیای جنوب غربی تا غرب آفریقا می‌باشد.

از آغاز فعالیت‌های ایرسیکا در ۱۹۸۰ تا سال ۲۰۰۰، ایرسیکا توانسته است نتایج ۷۲ طرح تحقیقاتی خود را بصورت کتاب به زبانهای مختلف به چاپ برساند، همچنین ۴۰ سمپوزیوم یا سمینار بین المللی را سامان داده یا در برپایی آن مشارکت جسته است. ایرسیکا ۱۳۶ نمایشگاه از کارهای هنری، اسناد، کتاب و نقاشی در کشورهای مختلف تشکیل داده و ۱۸۲ سخنرانی عمومی در زمینه‌های کاری خود برقرار کرده است. این موسسه به منظور بهتر شناساندن فرهنگ و تمدن اسلامی به جهانیان و ترویج و تشویق ارتباط بین کشورهای عضو سازمان کنفرانس اسلامی به مشارکت با دولت‌ها، موسسات فرهنگی، دانشگاه‌ها و مراکز تحقیقاتی در فعالیتهای

* Research Center for Islamic History, Art and Culture (IRCICA)

** مصحح، محقق و مدیر تولید مرکز نشر میراث مکتوب

علمی و فرهنگی و هنری در سطح بین المللی می‌پردازد.

از جمله این فعالیتها می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

۱. همایش بین‌المللی تاریخ، هنر و فرهنگ اسلامی در جنوب آسیا، با همکاری دانشگاه اسلامی، اسلام آباد، ۱۹۸۶.
۲. همایش بین المللی تمدن اسلامی در جهان مالایی، با همکاری وزارت امور مذهبی برونتی، دارالسلام، ۱۹۸۹.
۳. نخستین همایش بین المللی صنایع دستی: دورنماهای توسعه، با همکاری موسسه رباط الفتح، مراکش ۱۹۹۱.
۴. اولین همایش بین المللی خلاقیت در هنرهای سنتی اسلامی، با همکاری موسسه لوک ویرسا، اسلام آباد، ۱۹۹۴؛ و با کمک یونسکو و سازمان کمک اسلامی.
۵. اولین همایش بین المللی صنایع دستی سنتی اسلامی در معماری، با همکاری وزارت فرهنگ مصر و MBC، ۱۹۹۵.
۶. هیجدهمین کنفرانس مدیترانه‌ای، با همکاری داوولینگ کالج نیویورک، ۱۹۹۶.
۷. سمپوزیوم بین المللی ورود علم و تکنولوژی مدرن به ترکیه و ژاپن، با همکاری مرکز تحقیقات بین المللی برای مطالعات ژاپنی کیوتو، ۱۹۹۶.
۸. سمپوزیوم تمدن اسلامی در آفریقای غربی، با همکاری IFAN، داکار، سنگال؛ و مشارکت جمعیت بین‌المللی اسلامی کال، تریپولی، جماهیری عربی لیبی، ۱۹۹۶.
۹. همایش بین المللی عربیت در صنایع دستی سنتی

بین‌المللی تاریخ، هنر و فرهنگ اسلامی در آسیای جنوبی (۱۹۹۵).

۹. تاریخ مختصر دولتهای ترکی اسلامی (۱۹۹۴)، با همکاری انجمن تاریخ ترکی شورای عالی فرهنگ، زبان و تاریخ آتانورک.

۱۰. تاریخ دولت و تمدن عثمانی در دو جلد به زبان ترکی (جلد اول ۱۹۹۴، جلد دوم ۱۹۹۸) و ترجمه آن به زبان عربی (۱۹۹۹) و ترجمه انگلیسی آن نیز در دست آماده سازی است.

۱۱. روابط اعراب و ترکها در دو جلد به زبان عربی (جلد اول ۱۹۹۱ و جلد دوم ۱۹۹۳) و ترجمه آن به زبان ترکی و انگلیسی در دست آماده سازی است.

۱۲. معماری عثمانی در آلبانی (۱۹۹۰).

۱۳. اسلام در کره (۱۹۹۷).

۱۴. مؤسسات آموزشی ترکی - اسلامی در بلغارستان و مدرسه النواب (۱۹۹۳)، با همکاری بنیاد تحقیقات تاریخ، هنر و فرهنگ اسلامی (ISAR).

ایرسیکا در راستای مشارکت با دولتها، سازمانها،

کشورهای عضو سازمان کنفرانس اسلامی، با همکاری وزارت فرهنگ سوریه، ۱۹۹۷.

۱۰. سمپوزیوم بین‌المللی تمدن اسلامی در قزاقستان، با همکاری کمیته سازمان ملی و آکادمی علوم آذربایجان، ۱۹۹۸.

۱۱. کنگره بین‌المللی آموزش و پرورش در جهان عثمانی، با همکاری جمعیت تاریخ ترکی و جمعیت ترکی تاریخ علم و با حمایت وزارت امور خارجه ترکیه و کمیته بزرگداشت هفتصدمین سالگرد عثمانی، ۱۹۹۹.

۱۲. همایش بین‌المللی فرش و گلیم سنتی در جهان اسلام، با همکاری دفتر ملی صنایع دستی و وزارت جهانگردی، فراغت و صنایع دستی تونس و بنیاد بین‌المللی مشارک جده و مشارکت مرکز بین‌المللی ترویج صنایع دستی، ۱۹۹۹.

همچنین کتابهای متعددی با همین شیوه منتشر نموده، از جمله:

۱. کتابشناسی جهانی ترجمه‌های قرآن مجید، با همکاری جمعیت بین‌المللی اسلامی کال (تریپولی جماهیری عربی لیبی).

۲. کتاب راهنمای پایگانی‌های عثمانی، با همکاری دانشگاه اردن.

۳. فهرست نسخ خطی ابن خلدون در کتابخانه‌های ترکیه، با همکاری آکادمی علوم تونس و بیت الحکمه تونس.

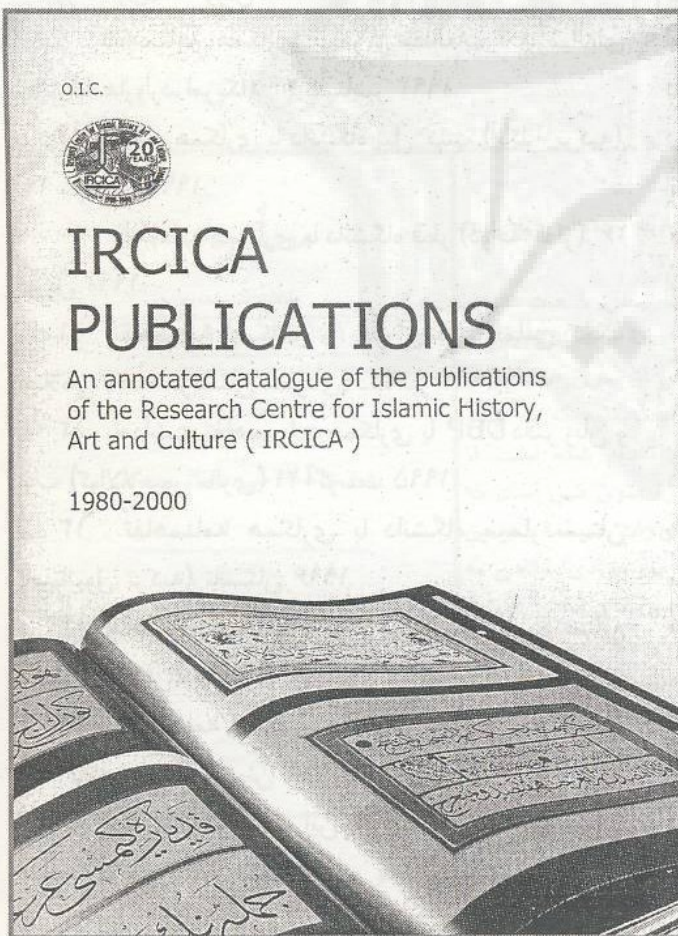
۴. فهرست شمشیرها و غلافهای اسلامی، با همکاری وزارت اطلاعات کویت.

۵. مجموعه مقالات اولین همایش بین‌المللی هنرهای اسلامی (۱۹۸۳)، با همکاری دارالفکر سوریه.

۶. تمدن اسلامی در جهان مالایی، با همکاری کشورهای بروئی دارالسلام، اندونزی و مالزی (۱۹۹۷). این کتاب قرار است به زبانهای عربی، فارسی و ترکی ترجمه و منتشر شود.

۷. گزارش همایش تمدن اسلامی در جهان مالایی، بر پا شده با همکاری وزارت امور دینی بروئی دارالسلام و ایرسیکا (۱۹۹۹).

۸. اسلام در جنوب آسیا، مجموعه مقالات همایش

۱. کتابشناسی جهانی ترجمه‌های قرآن مجید، ترجمه‌های چاپ شده از ۱۵۱۵ تا ۱۹۸۰ (به زبان، انگلیسی ۱۹۸۶) در این کتاب حدود ۲۶۷۲ اثر شامل ویرایشها و نسخه‌های مختلف از ۵۵۱ ترجمه کامل و ۸۸۳ ترجمه ناقص قرآن به ۶۵ زبان مختلف فهرست شده و مقدمه کتاب دربردارنده تحقیقی پیرامون تاریخ ترجمه قرآن از ابتدا تا عصر حاضر است.

۲. کتابشناسی جهانی ترجمه‌های دستنویس قرآن مجید (به زبان انگلیسی ۲۰۰۰) این کتاب به بررسی ترجمه‌های دستنویس قرآن که در کتابخانه‌ها، موسسات و مراکز نگهداری نسخ خطی و مجموعه‌های عمومی و شخصی در سراسر جهان یافت شده است می‌پردازد. مجلد حاضر (جلد اول) شامل معرفی ۲۹۳ دستنویس به ۵۸ زبان و لهجه مختلف به استثنای ترکی، فارسی و اردو می‌باشد. سه جلد بعدی شامل ترجمه‌های ترکی، فارسی و اردو خواهد بود.

۳. کتابشناسی کتابخانه‌های دارای نسخ خطی در ترکیه و نسخ خطی چاپ شده موجود در این کتابخانه‌ها (به زبان ترکی ۱۹۹۵) این کتاب دارای دو ویژگی نسبت به سایر کتابشناسی‌هایی است که پیش از این منتشر شده‌اند: اول اینکه در بخشهای اختصاص یافته به هر کتابخانه اطلاعاتی درباره فهرست‌ها و بروشورها و سایر انتشارات و تاریخچه‌ای درباره آن کتابخانه به دست می‌دهد؛ دوم و مهمتر اینکه این اثر شامل کتابشناسی فشرده‌ای از نسخ خطی موجود در هر کتابخانه می‌باشد. به عبارت دیگر این کتاب از دو جهت مفید است:

۳- الف (کتابشناسی جامع نسخ خطی

۳- ب (راهنمای کتابخانه‌های دارای نسخ خطی

۴. بنیادهای مذهبی مسلمانان و میراث واقعی در فلسطین (به زبان عربی ۱۹۸۲) این کتاب حاوی اطلاعات بازبایی شده از منابع عثمانی درباره موقوفات و دارایی‌های مسلمانان در پنج منطقه: قدس، غزه، صفد، نابلس و عجلون به همراه فهرس اشخاص، مکانها و اصطلاحات مربوط می‌باشد.

۵. فهرست نسخ خطی کتابخانه کوپرولو، سه جلد (به زبان عربی ۱۹۸۶) این کتابخانه که در شهر استانبول واقع است دارای یکی از مهمترین مجموعه‌های نسخ خطی دنیاست. نزدیک به ۲۷۷۳ مجلد تحت ۳۵۰۰ عنوان نسخه خطی در موضوعات قرآن، علوم، تاریخ، فلسفه، علوم طبیعی،

دانشگاهها، مراکز تحقیقاتی و فرهنگی، دست به تلاش گسترده‌ای زده است و از جمله تفاهمنامه‌هایی به شرح ذیل منعقد کرده:

۱. تفاهمنامه با دولت بوسنی و هرزگوین، ۲۷ ژانویه ۱۹۹۶.

۲. همکاری با دفاتر وابسته به سازمان ملل متحد، در چارچوب همکاریهای سازمان کنفرانس اسلامی با سازمان ملل، از جمله با یونسکو، یونیدو، UNDP (برنامه توسعه ملل متحد) و ITC (مرکز تجارت بین المللی).

۳. تفاهمنامه همکاری با جمعیت بین المللی اسلامی کال (تریپولی، جماهیری عربی لیبی)، ۱۱ مارس ۱۹۸۴.

۴. یادداشت تفاهم برای همکاری با موسسه فرهنگی اسپانیایی - عربی (مادرید، اسپانیا)، ژانویه ۱۹۸۵.

۵. تفاهمنامه همکاری با موسسه تاریخ علم عرب (دانشگاه حلب، سوریه).

۶. تفاهمنامه همکاری با IFAN (داکار، سنگال)، فوریه ۱۹۸۶.

۷. تفاهمنامه همکاری با موسسه فهم اسلامی (کوالا لامپور، مالزی)، ۱۶ ژوئن ۱۹۹۳.

۸. تفاهمنامه همکاری با مرکز مطالعات خاورمیانه‌ای (دانشگاه هاروارد، امریکا)، ۲۴ سپتامبر ۱۹۹۳.

۹. پروتکل همکاری با دانشگاه بیل کنت (آنکارا، ترکیه)، ۲۸ سپتامبر ۱۹۹۳.

۱۰. تفاهمنامه همکاری با دانشگاه قطر (دوحه، قطر)، ۲۶ آوریل ۱۹۹۱.

۱۱. تفاهمنامه همکاری با سازمان بین المللی کمک اسلامی (جده، عربستان سعودی) دسامبر ۱۹۹۴.

۱۲. یادداشت تفاهم برای همکاری با DBP دفتر زبان و ادب (کوالا لامپور، مالزی) ۲۱ آگوست ۱۹۹۵.

۱۳. تفاهمنامه همکاری با دانشگاه میمار سینان (استانبول، ترکیه)، تابستان ۱۹۹۶.

۱۴. تفاهمنامه همکاری با مرکز بین المللی ترویج صنایع دستی (مراکش)، نوامبر ۱۹۹۸.

۱۵. تفاهمنامه همکاری با مرکز تجارت بین المللی (ITC) (ژنو، سوئیس) ژوئن ۱۹۹۸.

آثار مهم منتشر شده این مرکز در ارتباط با میراث اسلامی به شرح ذیل است:

ریاضیات و... در این کتابخانه نگهداری می‌شود. این فهرست دارای اطلاعات کامل کتابشناسی نسخه‌های مذکور به همراه مقدمه‌ای در بیان تاریخچه این مجموعه است.

۶. فهرست نسخ خطی پزشکی اسلامی (به زبانهای فارسی، ترکی، عربی) در کتابخانه‌های ترکیه (به زبان عربی ۱۹۸۴) این فهرست شامل مشخصات حدود ۱۰۰۰ عنوان نسخه خطی و رونوشت‌های در دسترس آنها در ۱۲۹ کتابخانه ترکیه می‌باشد، که در مجموع حدود ۵۰۰۰ نسخه را در برمی‌گیرد.

۷. کتاب الحیل بنوموسی بن شاکر (به زبان انگلیسی، ۱۹۹۰) این کتاب به بررسی کتاب الحیل و تحلیل آن از منظر علوم مهندسی روز پرداخته است.

۸. تاریخ نوشته‌های نجومی در دوران عثمانی (به زبان ترکی، دو جلد، ۱۹۹۷) این کتاب گام مهمی در شناخت دوره‌ای از تاریخ علم در سرزمینهای اسلامی پس از قرن ۱۳ میلادی می‌باشد. گروه پژوهشگر این کتاب فهرستی از ۵۸۲ نویسنده عثمانی که کتابهای نجومی به رشته تحریر در می‌آورده‌اند در حدود سالهای ۱۴۰۰ - ۱۹۲۳ میلادی به دست

می‌دهد.

فهرست نسخه‌های خطی نجومی موجود در کتابخانه‌های ترکیه و خارج ترکیه نیز در این کتاب ارائه شده است.

۹. تاریخ نوشته‌های ریاضی در دوران عثمانی (به زبان ترکی، دو جلد، ۱۹۹۹) تحقیقی پیرامون مراحل تحول ریاضیات در دوران عثمانی و مقالاتی پیرامون دانشمندان و موسسات آموزشی در این زمینه.

۱۰. تاریخ نوشته‌های جغرافیایی در دوران عثمانی (به زبان ترکی، دو جلد، ۲۰۰۰) این کتاب جلد سوم مجموعه تاریخ نوشته‌های علوم در دوران عثمانی است که با همان شیوه به معرفی ۱۶۲۹ کتاب چاپ شده و نسخه خطی دوران عثمانی در زمینه جغرافیا پرداخته است.

پی‌نوشت

۱. Organization of the Islamic Conference (OIC)

تازه‌های نشر

محقق‌نامه

(مقالات تقدیم شده به استاد دکتر مهدی محقق) / به اهتمام بهاء‌الدین خرمشاهی، جویا جهان‌بخش / انتشارات سینانگار / ۱۳۸۰

به مناسبت گذشت هفتادمین سال زندگی و پاسداشت پنجاه سال خدمات علمی، فرهنگی و دانشگاهی دکتر مهدی محقق استاد دانشگاه، عضو پیوسته فرهنگستان زبان و ادب فارسی و رئیس هیئت مدیره انجمن آثار و مفاخر فرهنگی از سوی بسیاری از اساتید، محققان و شاگردان استاد، جشن‌نامه‌ای تحت عنوان محقق‌نامه که به چهار زبان فارسی، عربی، انگلیسی و فرانسه فراهم آمده، به ایشان تقدیم شده است. از ویژگی‌های این جشن‌نامه، معرفی برخی رسالات و مقالات درباره متون کهن است که می‌توان به: اعتبار منابع سیره ابن اسحاق تألیف مونتگمری‌وات ترجمه حسین بادامچی؛ اشعار احمد غزالی در جنگ مهدوی به اهتمام نصرالله پورجوادی؛ نگاهی به مجموعه متون و مقالات در تاریخ و اخلاق پزشکی... به قلم حسن تاج‌بخش؛ ارشاد المؤمنین شرحی زیدی بر نهج البلاغه به قلم جویا جهان‌بخش؛ پرسشها و پاسخهای کلامی که ترجمه رساله‌ای است موسوم به الفخریة فی العقائد منسوب به علامه حلّی توسط علی اوجیبی؛ معرفی و شرح نسخه خطی روضة الورد و نزهة اهل الورد به قلم محمدمهدی رکنی؛ حجازیه تألیف محمدبن حسین بن علی حسینی یزدی به تصحیح غلامعلی عرفانیان؛ ارجوزه‌ای در خلافت و حقانیت علی (ع) از علی بن محمد گیلانی به تصحیح علی محدث، دیوان فتاحی نیشابوری به قلم اکرم میرنباطقی؛ اسکندریه یا رساله در اصول دین و تأویل آن تألیف علامه میر سیدشرف گرگانی به قلم محمود یزدی مطلق و... اشاره کرد.

محقق‌نامه

مقالات تقدیم شده به

استاد دکتر مهدی محقق

عضو هیئت مدیره فرهنگستان زبان و ادب فارسی، رئیس هیئت مدیره انجمن آثار و مفاخر فرهنگی

به مناسبت

گذشت هفتاد سال زندگی

و

پنجاه سال خدمات علمی و فرهنگی و دانشگاهی

به اهتمام

بهاء‌الدین خرمشاهی، جویا جهان‌بخش

جلد اول

انتشارات سینانگار
تهران، ۱۳۸۰